

Nr 27.

Ankom till Riksdagens kansli den 10 maj 1912 kl. 11 f. m.

Konstitutionsutskottets utlåtande, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående ersättning åt kommunala förtroendemän.

Närvarande: Herrar Bonde, Branting, Trygger, Clason, Bellinder, Hellberg, Ekman, von Geijer, Kjellén*), Wavrinsky, Skarstedt*), Ljunggren*), Jansson i Djursåtra, Ericsson, Nilsson, Nyström, Edén, Magnusson, Larsson i Säby och Wallin*).

*) Ej närvarande vid utlåtandets justering.

I en inom Andra kammaren väckt, till konstitutionsutskottet hänvisad motion, nr 104, hafva herrar *Tengdahl, Sterne, Strid, Borggren, Anderson* i Råstock och *Berg* i Munkfors föreslagit Riksdagen att besluta »att i skrifvelse till Kungl. Maj:t hemställa om utarbetande och framläggande för Riksdagen af tillägg till kommunalförordningarna af innebörd, att de, som väljas till kommunala förtroendeuppdrag, berättigas — enligt närmare bestämmelser — till ersättning för mistad arbetsförtjänst och för direkta utgifter i och för sådana uppdrags fullgörande.»

Till stöd härför hafva motionärerna anfört följande:

»Genom de nya bestämmelserna angående den kommunala rösträtten ha ju — såsom ämnadt var — något större möjligheter än hittills yppats för de ekonomiskt svagare samhällslagren att deltaga i det offentliga lifvet. Emellertid har det redan visat sig på åtskilliga håll, att detta ändå kan vara omöjligt, helt enkelt därför att deltagandet i diverse sammanträden är förbundet med ekonomiska uppoffringar på grund af eftersatt arbetstid äfvensom direkta utgifter i och för uppdragets fullgörande. En

del regelbundet återkommande sammanträden hållas året rundt midt under arbetstid, och om detta icke är förhållandet, så äro dock vissa tider på året sammanträden på för arbetare oläglig tid mycket vanliga. Naturligtvis inträffar också, att sammanträde hålles efter arbetstidens slut, men så nära inpå, att en person för att komma till sammanträde måste sluta sitt arbete i förtid. (Särskildt anmärkningsvärdt är ju förhållandet med sådana sammanträden, där en ordförande ensam har laglig rätt att bestämma sammanträdestiden.) I alla sådana fall, som ofvan antydts, blir det ju förlust på grund af afdrag i arbetslön — ett afdrag, som kan blifva synnerligen kännbart, när fråga är om en lön, som i och för sig är knapp nog.

I många fall har redan inträffat, att personer nödgats afsäga sig tillämnade förtroenden eller — om de åtagit sig — ändå måst försumma just de sammanträden, som utlysts under arbetstid, äfven om där förekommit ärenden, som varit än så viktiga.

Nu har man sökt hjälpa sig fram på det sättet, att t. ex. medlemmar af taxeringsnämnder (hvilka nämnder ju måste undångöra sitt arbete på kort tid och därför måste arbeta dess intensivare) erhållit ersättning för mistad arbetsförtjänst af det parti, som (ensamt eller företrädesvis) fört fram deras kandidaturer. Så tillgår nu på många ställen. Men det har ock inträffat, att kommunalstämmor beslutat ersättning åt såväl dessa nämnder som åt innehafvare af andra kommunala förtroendeuppdrag. Emellertid anses detta vara olagligt, men i brist på öfverklagning har det fått passera.

Visserligen synes icke existera något direkt förbud mot att lämna ersättning för kommunala uppdrag — vare sig fråga är om betalande af löneafdrag för eftersatt arbetstid eller godtgörelse för själfva besväret. Men det anses stämma med kommunalförordningarnas anda, att sådan ersättning ej får lämnas.

Det ligger ju något mycket vackert och tilltalande uti det frivilliga, olönade kommunalarbetet. Och det vare långt ifrån oss att påyrka, att kommunalmän skulle ha betaldt för allt hvad de göra. Men det kan ju heller inte förnekas, att det finns kommunala uppdrag, som äro t. o. m. mera kräfvande än ett riksdagsmannaupdrag. Riksdagen har ju också skrivit till Kungl. Maj:t om utredning ang. ersättning åt kommunalnämndsordförande — detta, sedan det visat sig, att det på en mängd håll varit omöjligt få sådana utan någon sorts ersättning utöfver godtgörelse för skrifhjälps och vissa utlägg m. m. Och så mycket kunde

alla vara öfverens om, att det är orimligt, att fattigt folk skola icke blott arbeta gratis åt kommunerna, utan äfven lida ekonomisk förlust på sina uppdrag. Tydligtvis kan detta blifva fallet äfven med mera bemedlade, men för dem kan icke finnas alldeles samma fog för ersättning, utan måste man kunna tänka sig en begränsning uppåt.»

Såsom af motionärerna erinrats, var frågan om särskild godtgörelse åt ordförande i kommunalnämnd föremål för 1911 års Riksdags pröfning. I sitt utlåtande i anledning af detta ärende uttalade konstitutionsutskottet bl. a., att grunden till att kommunala förtroendeuppdrag i princip hittills varit oaflönade torde få sökas i det förhållandet, att handläggningen af de kommunala ärendena ej erfordrade någon särskild fackbildning och att arbetet för de gemensamma intressenas tillgodoseende fördelades bland så många af kommunens medlemmar, att den med ett kommunalt uppdrag beklädd kunde utöfva sin borgerliga näring utan att i väsentlig mån hindras därutinnan. »Om emellertid ett kommunalt uppdrag», yttrade utskottet, »i följd af samhällets utveckling fått den omfattning, att det för sin utöfning tager en betydlig del af den kommunale förtroendemannens tid i anspråk, synes det utskottet, att det ej kan mot ett framställt kraf på ersättning för med sådant uppdrag förenadt besvär utan vidare anföras, att kommunala förtroendeuppdrag böra i följd af sin natur vara oaflönade. I hvarje särskildt fall torde böra pröfvas, huruvida en viss kommunal förtroendebefattning med hänsyn till sin arbetsbörda är af så tidsödande beskaffenhet, att samhället ej skäligen kan af den med sådant uppdrag beklädd kräfva arbete i samhällets tjänst utan ersättning. Det kommunala uppdraget torde ej förlora sin egenskap af förtroendeuppdrag, om särskild ersättning därför beviljas.» Sedan utskottet uppvisat, att kommunalnämndsordförandens arbetsbörda numera på åtskilliga ställen vore af ganska omfattande beskaffenhet, och att i åtskilliga kommuner ersättning faktiskt lämnades för med uppdraget förenade besvär, uttalade utskottet som sin mening, att kommun borde hafva rätt att under vissa förhållanden och på vissa villkor tillerkänna kommunalnämndsordförande ersättning för med uppdraget förenade besvär. Denna ersättning borde dock icke beredas i andra fall, än då ordförandens göromål vore af sådan omfattning, att arbete utan skälig ersättning ej kunde krävas. Slutligen uttalade utskottet, att betryggande garantier borde uppställas till förekommande af missbruk af den godtgörelse, som kunde komma att medgifvas.

*Utskottets
yttrande.*

I likhet med 1911 års konstitutionsutskott hyser utskottet den uppfattningen, att den i våra kommunalförfattningar uttryckta grundsatsen, att kommunala förtroendeuppdrag skola vara oafflönade, icke längre kan i full utsträckning upprätthållas, särskildt med hänsyn till den fortskridande demokratiseringen på det kommunala området. Vid frågående af denna grundsats torde det emellertid, såsom fallet var i fråga om kommunalnämndsordförande, böra noggrannt utredas, huruvida ett visst uppdrag är af beskaffenhet att kräva ersättning, liksom det också bör vara kommunen, som får sig rätten tillerkänd att besluta angående ersättning i hvarje särskildt fall.

Såsom af den förevarande motionen framgår, synes emellertid motionärerna åsyfta en helt annan lösning af det betydelsefulla spørsmålet, i det att innehafvare af kommunala förtroendeuppdrag, oafsedt uppdragets beskaffenhet, skulle *berättigas* till ersättning. Efter utskottets mening bör det emellertid icke utan vidare fastslås, att innehafvare af hvilka kommunala förtroendeuppdrag som helst skola få ersättning. Genomförandet af en dylik grundsats skulle otvifvelaktigt leda till ett betungande af kommunernas ekonomi i långt högre grad, än som kan vara tillrädligt för detta ändamål, i synnerhet som hvarje kommunal förtroendeman, eller åtminstone den »obemedlade», blefve berättigad att till sin kommun ingifva räkning å de direkta utgifter och den minskade arbetsförtjänst, som enligt hans uppfattning åsamkats honom genom uppdragets fullgörande. Ej heller torde den af motionärerna föreslagna beräkningen af ersättningens belopp vara lämplig eller ens rättvis. Visserligen skulle denna beräkning vara tillämplig i fråga om ersättning åt kommunala förtroendemen, som erhålla timlön för sitt borgerliga arbete, men däremot icke alls för de många, som uppbära fast aflöning eller utöfva näring eller fritt yrke. Ersättningen åt dessa senare skulle därför kunna beräknas endast efter fri uppskattning af den mistade arbetsförtjänsten, något som gifvetvis skulle kunna leda till stora orättvisor i tillämpningen. Motionärernas förslag i detta afseende torde emellertid stå i samband med den i motiveringen till motionen uttalade åsikten, att man måste tänka sig en begränsning uppåt i fråga om berättigande till ersättning, eller med andra ord, att hufvudsakligen de obemedlade skulle få ersättning. Emot en dylik grundsats kan principiellt anföras, att hvarje kommunal förtroendeman, oafsedt förmögenhetsställningen, vid fullgörande af sitt uppdrag gör en uppoffring af tid och arbete, och att han i följd däraf borde vara berättigad till ersättning,

äfven om han kan räknas till de bemedlade. Praktiskt utförbart torde ej heller motionärernas förslag i detta afseende vara, då en rättvis gräns mellan bemedlade och obemedlade svårligen låter sig uppdragas.

Såsom framgår af hvad utskottet anfört, kan utskottet i väsentliga delar icke ansluta sig till motionärernas förslag, och då vidare den utredning, som i motionen förebragts, icke kan tjäna utskottet till ledning för framläggande af ett förslag med närmare angifvande, i hvilka afseenden man bör frångå den grundsatsen, att kommunala förtroendeuppdrag skola vara oafflönade, anser sig utskottet icke för närvarande kunna tillstyrka någon åtgärd i anledning af motionen.

På grund af hvad sålunda anförts, får utskottet hemställa,

att den förevarande motionen icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 9 maj 1912.

På utskottets vägnar:

CARL CARLSON BONDE.

Reservationer:

af herrar *Trygger*, *Clason*, *Bellinder*, *Ekman* och *von Geijer* i fråga om motiveringen;

af herrar *Jansson* i *Djursätra* och *Magnusson* i fråga om viss del af motiveringen.